

5. Красовский В.В. Биологические свойства бактерий ряда *Listeria*, циркулирующих в Украине / В.В.Красовский // автореф. дисс. канд. вет. наук – Харьков. –1995.— 24 с.
6. Лабораторна діагностика листеріоза тварин и людей, заходу боротьби й профілактики (Інструктивні документи) // М. -1996 -34 с.
7. Микробиологические и вирусологические методы исследований в ветеринарной медицине. Справочное пособие / А.Н.Головко, В.А.Ушкалов, В.Г.Скрыпник, Б.Г.Стегний и др.; Под ред. А.Н.Головкопа – Х. «НТМТ» – 2007. – 512 с.
8. Сомов Г. П. Психрофильность патогенных бактерий / Г.П.Сомов, Т.Н. Варвашевич, Н.Ф.Тимченко// — Новосибирск. – Наука, 1991— 204 с.
9. Тартаковский І. С., Малеев В. В., Єрмолаєва С. А. // Медицина для всіх.- М. – 2002 – с.34.
10. Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд в Україні, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України 22.06.99 N 1109, в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 19.08.02 N 1217.
11. Mckeller R.C. Use of the CAMP test for identification of *Listeria monocytogenes*// Applied Environmental Microbiology. -1994. -Vol. 60. - № 12. - P. 4219-4225.
12. Adams T. Iron acquisition systems of *Listeria monocytogenes* / T. J. Adams, S Vortivarian S., Sowart R. E// Infec. and Immun— 1990.— № 6, p. 2715—2746.
13. Douglas A. Policy on *Listeria* in food: an FDA perspective / *Listeria*, 1992: II-ta Ing. Symp. Probl. Listeriosis — Copenhagen – 1992 –ISOPOL, XI – Book Abstr.— p. 137—138.
14. Cox L. Eurichment procedures for *Listeria* /L. Cox, C. Pedrazzini // Int. Dairy Fed.— Brussels – 1989.— p. 390—391.
15. Crawford L. New approaches to control food borne disease/ L. M.Crawford, Sach Sharin// Yearb. Agr. and Environ — 1991—Washington.— p. 246—254.

УДК:636.09:61698:578.824:614.47:57.083.3

ЕПІЗООТОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЕРОРАЛЬНОЇ ВАКЦИНАЦІЇ ПРОТИ СКАЗУ ДИКОЇ ФАУНИ

**Касіч В.Ю., Скибицький В.Г., Фотіна Т.І., Волосянко О.В.,
Ничик С.А., Камбур М.Д., Ребенко Г.І., Фотін А.І. Фотіна Г.А.**

Розповсюдження антирабічної вакцини «Броварабіс V-RG» для пероральної імунізації дикої фауни здійснюється із розрахунку 15-20 доз на км² і більше в залежності від епізоотичної ситуації та щільності популяції тварин. Застосування вакцини з використанням авіації на території Тростянецького району з розрахунку більше 40 доз на км² виявилось ефективним, в результаті чого на території району випадків сказу протягом 2009 року не зареєстровано.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сказ є надзвичайно небезпечним зооантропонозом, який, у разі виникнення, спричиняє 100% загибель як тварин, так і людей. Єдиним методом боротьби з цією інфекційною хворобою є планомірні широкомасштабні щеплення свійських та диких м'ясоїдних тварин, які є резервуаром і джерелом збудника інфекції в природі. [1, 2, 4, 5, 15, 16].

Епізоотична ситуація щодо сказу в Україні та на території Сумщини відзначається значним неблагополуччям. Стійке неблагополуччя щодо сказу є однією з причин, що не дозволяє Україні вступити до лав країн ЄС. Тому боротьба із сказом є почесним обов'язком не тільки фахівців гуманної та ветеринарної медицини, але й всіх її громадян.

Згідно рекомендацій ВООЗ та Міжнародного епізоотичного бюро (МЕБ) метод пероральної імунізації дикої фауни проти сказу із використанням авіації є найбільш прогресивним і ефективним, а його застосування дозволило досягти стійкого епізоотичного благополуччя дикої фауни на території більшості країн Європи [1-16].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковане розв'язання проблеми. Масову пероральну вакцинацію диких м'ясоїдних проти сказу в країнах Європи почали проводити з 1995 року, що позитивно вплинуло на епізоотичну си-

туацію щодо цієї хвороби в Польщі [4, 5, 7], Німеччині [4, 5, 15]. На Філіпінах в 2000 році 76% популяції собак були щеплені проти сказу пероральним методом, що призвело до поліпшення епізоотичної ситуації [4, 5, 12].

Успіху вакцинопрофілактики сприяло створення ряду ефективних і безпечних вакцин для перорального застосування, в тому числі – рекомбінованої вакцини на основі вісповакцини [9]. Було доведено, що раціональне використання пероральних антирабічних вакцин дозволяє ліквідувати сказ серед диких тварин на великих територіях навіть за умов збільшення популяції лисиць [17].

В 2003-2004 рр. в Україні за участю експертів з ЄС/ВООЗ/МЕБ референт-лабораторії вивчення сказу проведений експеримент по застосуванню перорального щеплення дикої фауни вакциною Raboral V-RG виробництва фірми Meriал (Франція) в АР Крим. Була відпрацьована методика всіх етапів проведення пероральної вакцинації від підготовки до контролю споживання і ефективності вакцинації. При цьому виявлений високий рівень споживання приманок лисицями [10]. Епізоотичний нагляд за зоною вакцинації з 2003 року свідчить про відсутність випадків сказу. Тому з 2005 року в Україні ТОВ «Укрветпромстач» розпочато виробництво вітчизняної вакцини на основі рекомбінантного вірусу «V-RG»

і проведено 3 кампанії з пероральної антирабічної вакцинації [4, 5].

Мета роботи. Метою роботи був аналіз епізоотологічних та правових аспектів і наслідків пероральної вакцинації проти сказу вакциною «Броварабіс V-RG» дикої фауни з використанням авіації на прикладі Тростянецького району Сумської області.

Виклад основного матеріалу досліджень. 23.11.2010 на ім'я ректору Сумського НАУ одержано лист № 10949 від Тростянецького УМВС України в Сумській області. В листі зазначено, що сектором ДСБЕЗ Тростянецького РВ УМВС України в Сумській області спільно з прокуратурою Тростянецького району проводиться перевірка щодо додержання Тростянецькою районною державною лікарнею ветеринарної медицини правил використання пероральної антирабічної вакцини проти сказу диких м'ясоїдних тварин «Броварабіс V-RG». З урахуванням зібраних в зазначених установах даних, та у відповідності до ст. 11 Закону України «Про міліцію» та п.5 Постанови Кабінету Міністрів України № 510 від 05.07.1993 р. «Про утворення Державної служби боротьби з економічною злочинністю» виникла нагальна необхідність у висновку спеціаліста щодо правильності використання вакцини «Броварабіс V-RG». Для розгляду та відповіді лист Тростянецького УМВС був переданий на кафедру епізоотології та ОЕВС ФВМ СНАУ.

Тростянецьким УМВС встановлено, що Тростянецькою районною державною лікарнею ветеринарної медицини 25.05.2009 р. та 04.12.2009 р. з використанням гелікоптеру Мі-2 на швидкості 140 км/год. з висоти понад 20 метрів від поверхні землі, здійснювалась вакцинація дикої фауни на території Тростянецького району пероральною антирабічною вакциною проти сказу диких м'ясоїдних тварин «Броварабіс V-RG».

25.05.2009 року вакцинація проводилась з гелікоптеру Мі-2 по прямій лінії впродовж 2 годин на відстані польоту 385 км. Було оброблено 385 км² площі району, на якій використано вакцину в кількості 15864 дози при нормі 16,29 дози/км². Таким чином, за наведеними даними вакцина фактично застосована з розрахунку 41,2 дози/км².

04.12.2009 року вакцинація проводилась з гелікоптеру Мі-2 на відстані польоту 175 км. Було оброблено 175 км² площі району, на якій використано вакцину в кількості 14764 дози при нормі 16,29 дози/км². За наведеними даними вакцина застосована з розрахунку 84,4 дози/км².

В листі Тростянецького УМВС зазначено, що вакцинація проводилась за умови благополучної епізоотичної ситуації в районі, що не відповідає дійсності.

В листі Тростянецького УМВС поставлені питання:

- Чи відповідає норма розповсюдження пероральної вакцини «Броварабіс V-RG» у розмірі 16,29 дози/км² епізоотичним умовам ?

- Чи була необхідність у завищенні норм вакцинації пероральною антирабічною вакциною проти сказу диких м'ясоїдних тварин «Броварабіс V-RG»?

- Якщо була необхідність у завищенні норм вакцинації, то в яких межах допускається їх збільшення?

- Якщо необхідності у завищенні норм вакцинації не було, то в якій кількості зайво використано вакцину?

Після всебічного аналізу літературних даних з порушених питань [1-17] на лист УМВС Тростянецького району ректору СНАУ від 29.11.10 р. № 11095 дана офіційна відповідь.

**Відповідь
на лист № 11095 від 29.11.10.
УМВС Тростянецького району ректору
СНАУ.**

1. На питання щодо дозування вакцини «Броварабіс V-RG» для пероральної імунізації диких м'ясоїдних відповідаємо, що розповсюдження антирабічної вакцини «Броварабіс V-RG» із розрахунку 16,29 доз на км² не суперечать наведеним в інструкціях нормативам 15-20 доз на км². Крім того «можливе застосування більшої кількості в залежності від епізоотичної ситуації та щільності популяції тварин». (Настанова по застосуванню вакцини «Броварабіс V-RG» для пероральної імунізації диких м'ясоїдних, Укрзооветпромстач, 2010 р.). Згідно з "The oral vaccination of foxes against rabies" (23.10.2002) допускається збільшення норм до 30 доз на км² при підвищеній щільності лисиць на території району та неблагополуччя епізоотичної ситуації.

2. Щодо благополуччя епізоотичної ситуації зі сказу на території Тростянецького району відповідаємо, що згідно з кодексом МЄБ, статус благополучного надається певному регіону за умови, якщо «протягом двох останніх років не зареєстровано жодного лабораторно підтвердженого випадку сказу у наземних тварин і людей та за умови наявності ефективної системи заходів контролю захворювання». За період з 2000 по 2010 рр. згідно даних ветеринарної звітності на території Тростянецького району випадків сказу не відзначали протягом 2009 року.

3. Щодо ефективності системи заходів контролю захворювання на сказ в Тростянецькому районі, слід зазначити наступне. Методичні підходи до застосування вакцини для пероральної імунізації дикої фауни з використанням авіації на території Тростянецького району, що описані в листі УМВС Тростянецького району ректору СНАУ, виявились доцільними та ефективними, про що свідчить той факт, що після дворазової імунізації згідно наведених методик на території району випадків сказу як серед диких, так і серед домашніх тварин протягом 2009 року не зареєстровано.

Аналогічні відповіді УМВС Тростянецького району за відповідними запитами надали й інші

установи ветеринарної медицини, в тому числі лабораторія сказу IBM НААН України (м.Київ).

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Застосування вакцини «Броварабіс V-RG» для пероральної вакцинації проти сказу диких м'ясоїдних з використанням авіації на території Тростянецького району з розрахунку більше 40 доз на км² виявилось ефективним, в результа-

ті чого на території району випадків сказу протягом 2009 року не зареєстровано.

2. Висновки установ ветеринарної медицини призвели до визнання УМВС Тростянецького району того факту, що правила використання пероральної антирабічної вакцини проти сказу диких м'ясоїдних тварин «Броварабіс V-RG» Тростянецькою районною державною лікарнею ветеринарної медицини порушені не були.

Література

1. Про затвердження Комплексної програми основних заходів профілактики та боротьби зі сказом в Україні на 2000-2010 роки. Міністерство аграрної політики України. Державний департамент ветеринарної медицини. Міністерство охорони здоров'я України. Наказ № 43/315 від 01.12.2000. м.Київ.

2. Методичні рекомендації по плануванню, організації та проведенні пероральної імунізації диких м'ясоїдних проти сказу. Затверджено: Наказом Головного Державного інспектора ветеринарної медицини України від 30 березня 2009 року.- Київ, 2009.-15 С.

3. Инструкция по применению вакцины антирабической для пероральной иммунизации диких плотоядных животных «Броварабис V-RG» (BrovarabisV-RG)

4. Романенко О.А., Дрожже Ж.М. Оцінка ефективності пероральної вакцинації проти сказу диких м'ясоїдних в Україні // Бюл. «Ветеринарна біотехнологія» 2008 – N 13 [електронний ресурс: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/VbtI/texts/2008-13]

5. Троценко З.Р. Пероральна вакцинація диких тварин проти сказу в Україні: аналіз даних серологічного контролю імунологічного стану лисиць / З.Р.Троценко, Ж.М.Дрожже // Ветеринарна медицина. – Харків. – 2008. – №89. – С. 369-372.

6. The oral vaccination of foxes against rabies.- Report of Scientific Committee on Animal Health and (23.10.2002) // Animal Welfare Adopted on 23 October 2002. – European Commission. – 55 p.

7. Seroca D. Rabies in 1998 / D.Seroca, E.Labunsca // Epidemiol. – 2000. – №54. – P. 157-169.

8. Aubert M. Epidemiologie et lutte contre la rade et France et en Europe / M.Aubert // Bull. Acad. Nat. Med. – 1995. –179. – P. 1033-1054.

9. A new rabies vaccine. // Med. Lett. Drugs Ther. – 1998. – Vol. 40. – № 1029. – P. 64 – 65.

10. Verbitsky P. Oral vaccination of wildlife against rabies in Ukraine / P. Verbitsky, Z.Trotsenko, J.Barrat et all. // First International Conferens on «Rabies in Europe». – 2005. – P.40.

11. Cliquet F. Elimsnation of Terreestrial in Western European Countries / F.Cliquet, M.Aubert // Control of Infectious Diseases by Vaccination. – Dev Biol. – Karger. – 2004. – vl 119. – P. 185-204.

12. Estrada R.Fiwd trial with oral vaccination of dogs against rabies in the Philippines / R.Estrada, A.Vos, N.De Leon, T/Muller // Infect. Dis. – 2001. – № 1. – P.23.

13. Pastored P.P. Epidemiology and control of fox rabies in Europe / P.P.Pastored // Vaccine. – 1999. – №17 (13-14). – P. 1750-1754.

14. Potzsch C.J. Summery of rabies cases in Europe / C.J.Potzsch, T.Muller, M.Kramer // Rabies Bulletin Europe. – 2002.— V.26. – N 4. – P. 11-18.

15. Schuster P. Comparativeimmunogenici and efficacy stadies with oral rabies virus vaccine SAD P5/88 in raccoon dogs and red foxes. / P.Schuster, T.Muller, A. Vos et al. // Asta Vet.Hang. – 2000. – №49. – P. 285-290.

16. Каришева А.Ф. Спеціальна епізоотологія : [підручник] / Алевтина Федорівна Каришева. – Київ : Вища освіта, 2002. —703 с.

17. Шестопапов А.М. Бешенство и его распространение в мире / А.М.Шестопапов, М.И.Кисурин, К.Н.Груздев // Вопр.вирусологии. – 2001 – № 2. – С. 7-12.

УДК 619:614.48:616:579.873.21

ІМУНОЛОГІЧНІ ТА ГІСТОМОРФОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ХВОРИХ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ ОПРОМІНЕНИХ ТВАРИН

Кассіч В.Ю., Волосянко О.В., Камбур М.Д.

Визначено особливості гістоморфологічних проявів туберкульозу тварин в умовах радіаційного впливу. Імуносупресорну та аутосенсibiliзуючу дію іонізуючої радіації на організм хворих на туберкульоз тварин використано для розробки способів прискорення біологічного дослідження на туберкульоз та диференціації псевдоалергічних туберкулінових реакцій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед інфекційних хвороб сільськогосподарських тварин особливе місце належить туберкульозу. Туберкульоз людей і тварин є найбільш розповсюдженою у світі інфекцією (від 0,002 % у США до 52 % у Перу) . Серед домашніх тварин найчастіше хворіє велика рогата худоба [1, 2, 3,4,5,6, 12, 13, 14].

Економічні збитки від туберкульозу худоби складаються з втрат за рахунок зниження продуктивності, передчасного або необґрунтованого забою тварин, утилізації туш, а також за рахунок витрат на оздоровлення скотарських ферм. В Україні в умовах тривалого неблагополуччя з туберкульозу економічні збитки на хвору тварину становлять 585,9 грн. [14].